СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРСКОТО ГЕОЛОГИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО, год. 76, кн. 2–3, 2015, с. 169–172
REVIEW OF THE BULGARIAN GEOLOGICAL SOCIETY, vol. 76, part 2–3, 2015, p. 169–172

Професор Джон Ханес Каломон (1928–2010)

Преди 5 години ни напусна проф. Джон Каломон, изтъкнат университетски преподавател, ерудиран, продуктивен и оригинален изследовател, световноизвестен с интересите и приносите си в две твърде различни научни области: високорезолюционната инфрачервена спектроскопия и юрската амонитна таксономия и биостратиграфия. В инфрачервената спектроскопия Джон Каломон е сред водещите учени на своето време, както в експерименталната работа, така и в теорията. Той е сред създателите на един от най-усъвършенстваните спектрометри с ултрависока резолюция. Работил е върху анализа на електронните спектри на газови фази на малки молекули. Водещ автор е на публикация от средата на 60-те години на миналия век върху спектъра на бензена, която е цитирана над 400 пъти. Има приноси в изследването на молекули в електронновъзбудени състояния, гранична област между молекулярната физика и органичната химия, която е от значение за съвременното разбиране за произхода на живота.

Геоложките му публикации обаче надвишават работите и приносите му в спектроскопията. Изключителният път на Джон Каломон в палеонтологията и стратиграфията е започнал трудно. Всички водещи международни научни списания отхвърляли неговите ръкописи, излагащи концепцията му за половия диморфизъм при амонитите. Въпреки това, тези трудности не го разколебават, напротив – изграждат го като блестящ автор с оригинален и ясен стил на писане и като великолепен рецензент, отричащ изцяло идеята за анонимност при оценката на научните трудове при тяхното публикуване. Приносите на Джон Каломон в палеонтологията и стратиграфията спечелват признанието и уважението на няколко поколения учени от цял свят.

Професор Джон Каломон е роден на 7 април 1928 г. в Берлин (Германия) и е единствено дете в семейството на Ханс и Труди Каломон, електроинженер и домакиня с еврейски произход. Възходът на Третия райх и наложилата се непоносима политическа и житейска ситуация в нацистка Германия принуждават родителите му да емигрират в Англия и през 1937 г. семейството се установява в Бирмингам. Едва 9-годишен и с оскъдни познания по английски, Джон Каломон успява да се адаптира в новата си родина и през 1940 г. печели стипендия на Училището по класически езици „Крал Едуард“ в Бирмингам, което завършва през 1946 г. Богатата училищна библиотека събужда интереса му към науката, на която остава отдаден до края на живота си. На 18 години Джон Каломон е приет студент в Колежа „Сейнт Джон“ в Оксфорд, където се дипломира през 1950 г. с бакалавърска степен по специалност химия. В същата година започва докторантура, която защитава успешно през 1953 г. с докторска степен по инфрачервена спектроскопия. Следва постдокторска специализация в Отава (Канада) при проф. Герхард Херцберг, носител на Нобеловата награда за химия през 1971 г. През 1955 г. Джон Каломон е назначен като сътрудник в Юнивърсити Колидж (Лондон). Тук той развива забележителна академична кариера, израствайки от асистент (1957 г.) до професор по химия (1981 г.) във Факултета по математически и физически науки, където работи до пенсионирането си през 1993 г. като Professor Emeritus.

Научната кариера на проф. Джон Каломон като геолог е дълбоко повлияна и се дължи на запознанството му с двама мъже, благодарение на които той прави първите си крачки в геологията още като юноша, а по-късно уверено тръгва по този път като студент и докторант в Оксфорд. Успели да избягат от надигащата се антиеврейската истерия в Германия, в Бирмингам семейството на Джон Каломон се сприятелява с Хорас и Джули Сандърс от Ердингтън. Хорас Сандърс (1910–2011) е инженер-металург и ентусиазиран любител-геолог, който предава ентусиазма си на младия си приятел, а по-късно постоянно го насърчава и вдъхновява. С влак, на велосипеди и пеша, Хорас Сандърс и Джон Каломон са почти постоянно заедно в свободното си време сред разкритията на стария Палеозой в Уест Мидландс, където събират фосили от рифовите варовици на Уенлокската серия. Благодарение на близкото им приятелство Джон Каломон бързо навлиза в тънкостите на английския език, развива забележителните си способности търпеливо да обяснява трудни понятия във форма, която е лесно разбираема за всички, да е добронамерен и готов да помогне на всеки, който проявява интерес към геологията. Годините в Оксфорд са другият благоприятен период за кариерата на Джон Каломон като геолог. Той прекарва цялото си свободно време в университетския музей, където се сближава с неговия уредник Джеймс Едмъндс. Уредникът го представя на Уилям Аркел, професор по геология в Оксфорд и водещ световен авторитет в геологията на Юрската система, който го въвежда в стратиграфията и палеонтологията на прочутите горноюрски последователности *Oxford Clay* и *Corallian Beds* в Оксфордшър. Джон Каломон оказва помощ на Аркел при завършването на знаменитата му монография „Юрската геология на света“, публикувана през 1956 г., която по своя обхват и съдържание е един уникален труд в геоложката литература. Професионалното общуване с Уилям Аркел довежда до появата на първата геоложка публикация на Джон Каломон върху стратиграфията на амонитните фауни от разкрития на *Corallian Beds* при Оксфорд, която излиза през 1953 г. в “Proceedings of the Geologists’ Association”. След две години е публикувана и първата му работа върху половия диморфизъм при амонитите, представена пред Кралското дружество от Аркел и излязла от печат в “The Philosophical Transactions”. В тази работа Джон Каломон за първи път въвежда термините „макроконх“ и „микроконх“, с които обозначава системната разлика в морфологията между амонити с предполагаем различен пол от един и същи вид. Въпреки продължителната съпротива на рецензентите, цялостната концепция на Джон Каломон за половия диморфизъм е публикувана в научната периодика през 1963 г. в Сборника на Лестърското дружество по философия и естествена история. Оттогава до днес тази концепция се приема почти безрезервно или се отрича съвсем от специалистите по амонитна таксономия, поради твърде неравномерното ѝ потвърждение с емпирични данни в геоложкия летопис. Самият Аркел в

а
б
в
г
д
е
ж

първото издание на “Treatise of Invertebrate Paleontology” от 1957 г. пише, че теорията за половия диморфизъм може да се счита за недоказана, докато не се появят достатъчно убедителни данни. В новия “Treatise” от 2013 г. концепцията на Джон Каломон е поставена в основата на най-новите таксономични схващания за долноюрските и средноюрските амонити. Макар и все още с непълна фактическа обосновка, тя набира постоянно нови доказателства и изглежда все повече се налага във възгледите на водещите специалисти. Ако не друго, изглежда, че тази концепция ще внесе повече ред в обърканите и понякога противоречиви понятия и интерпретации, зад които стоят голям брой фосилни родови и видови имена с неясен статус и недобре документирано стратиграфско разпространение.

Научната продукция на проф. Джон Каломон в геологията е твърде богата и трудно може да бъде обхваната напълно. Тя е свързана с живия му и непрестанен, над половинвековен интерес към амонитните последователности на Средноюрската и Горноюрската серия на Британските острови и в Европа, но същият несекващ интерес го води и на други места по света. Тежкият, но увлекателен труд на терена в Юкон, Британска Колумбия и Гренландия, и последвалата дългогодишна задълбочена обработка на събрания богат материал водят до появата на блестящия му труд върху еволюцията на амонитното семейство Cardioceratidae, публикуван през 1985 г. в Сборника “Evolutionary case histories from the fossil record” на Палеонтоложката асоциация, а също и на емблематичните му обобщения върху юрската амонитна биохронология на Гренландия и Арктика, и амонитната геохронология на Средноюрската серия в Западна и Северна Европа, публикувани в Бюлетина на Датското геоложко дружество през 1994, 1994 и 2003 г. Джон Каломон взима активно участие при прецизното събиране и таксономното изучаване на важни юрски амонитни колекции от Къч и Гуджарат в Индия (1990–1994), съвместно с учени от Университета във Вюрцбург (Германия). През 1988 г. с Герд Вестерман публикуват монография върху амонитното подсемейство Macrocephalitinae и съпътстващите го батски и раннокаловски амонитни фауни от Индонезия и Нова Гвинея. Работите на Джон Каломон върху амонитното зониране на Батския и Каловския етаж в Северозападна Европа и особено върху род *Macrocephalites* (1965–1992), са в основата на съвременната зонална подялба и корелация на тези средноюрски етажи, и допринасят много за изясняването на стратиграфското разпространение и таксономния състав на трудните и разнообразни амонити, които ги дефинират. Специално внимание заслужава рекласификацията на юрските амонитни таксони от семейната група, извършена от Дезмънд Донован, Джон Каломон и Майкъл Хауърд и публикувана през 1980 г. в изданието на Асоциацията по систематика “The Ammonoidea”. В нея са направени съществени корекции в юрската амонитна систематика и се утвърждава еволюционният подход в таксономното мислене, подкрепен от прецизни биостратиграфски разработки. Сред приносите на Джон Каломон в юрската амонитна палеонтология и стратиграфия са разработваните от него концепция за палеобиовида и принципи на инфразоналните биостратиграфски единици (амонитните биохоризонти), инспирирани от проучванията му върху богатите средноюрски амонитни асоциации в Югозападна Англия (1984–2006). Според Джон Каломон смяната на конвенционалната „вертикална“ морфологична класификация на амонитните таксони с „хоризонтална“ филетична класификация чрез дефинирането на последователни биохоризонти с по-тесен таксономен състав и ясно установено пространствено разпределение ще доведе до по-логичното разбиране на еволюционните връзки между таксоните от по-нисък ранг и до по-прецизната хронология на амонитните асоциации и последователности.

Връзките на проф. Джон Каломон с България датират от преди повече от 50 години и бяха поддържани непрекъснато до края на живота му. Личната му кореспонденция с българските юрски специалисти от началото на 60-те години на миналия век по проблеми на амонитната стратиграфия на Батския и Каловския етаж у нас предизвикват у него голям интерес и през 1965 г. той пристига в София като гост на VII Конгрес на Карпато-Балканската Геологическа Асоциация, където изнася доклади върху принципите на стратиграфската номенклатура и критериите за поставянето на границата между Средноюрската и Горноюрската серия. Воден от незабравимия Юлий Стефанов, Джон Каломон посещава извънконгресната програма батски и каловски разрези в Северозападна България. Ценните му препоръки, съвети и внушения помагат извънредно много за развитието на съвременната юрска амонитна биостратиграфия в България и допринасят Каловският етаж да намери вярното си място в последователността от 11 юрски етажа у нас – на върха на Средноюрската серия. За съжаление нелепата смърт на Юлий Стефанов през 1966 г. прекъсва развитието на едно обещаващо научно сътрудничество и оставя Батския етаж на ниво кондиционно зониране, а Каловския етаж без адекватна амонитна зонална подялба и до днес. Изглежда, че Джон Каломон е бил силно впечатлен от видяното у нас и той продължава активните си контакти с България като впоследствие е оказвал помощ с консултации по номенклатурни въпроси, касаещи горноюрските амонити, публикувани от Иво Сапунов през 1979 г. в монографията „Горна Юрска Серия“ на поредицата „Фосилите на България“.

Имах удоволствието да се запозная с проф. Джон Каломон преди 9 години в Дорсет, където по покана на неговия ученик, близък съратник и съавтор Робърт Чандлър, прекарахме една запомняща се седмица на терена в събиране на великолепно запазени долнобайоски амонити от класическата последователност на свитата *Inferior Oolite*. Познавах някои от неговите публикации и бях чувал за него от хора, които го познават. Като при всяка първа среща с човек, за когото си слушал много, но не си виждал

←

Джон Каломон (кратка хронология в снимки): *а* – като ученик в Бирмингам; *б* – студент в Оксфорд (1947 г.); *в* – на последната му експедиция в Гренландия (1994 г.); *г*, *д* – на терена в Дорсет (2006 г.); *е* – отново в Дорсет (2007 г.); *ж* – на стогодишнината на Хорас Сандърс (2010 г.)

При написването на материала са използвани биографични данни и снимки, любезно предоставени от Робърт Чандлър.

никога, си бях изградил някаква представа за него, която отчасти се потвърди, отчасти се оказа погрешна. Въпреки напредналата си възраст, Джон Каломон се оказа твърде енергичен човек, който пъргаво караше малката си кола от разкритията до хотела и не спря да работи с чука и длетото през цялото време. С нас бяха двама млади германци аматьори, събиращи фосили само за удоволствие, които постоянно задаваха въпроси, издаващи пълното им незнание за това какво правим, събирайки амонити и защо го правим. Джон Каломон търпеливо отговаряше подробно на всички въпроси, по начин по който на моменти имах чувството, че се намирам на лекции в Аудиторията по палеонтология на Софийския Университет. От една страна бях впечатлен от умението му да общува просто и непринудено, а от друга със задоволство отбелязвах високото качество на преподавания материал по палеонтология и биостратиграфия на студентите у нас. За България Джон Каломон беше запазил хубав спомен за посетените от него разрези и находища, за красивата ни природа и гостоприемството на българите, както и за високото научно ниво на българските му колеги. Той не пропусна да отбележи, че батските и каловските амонити у нас още чакат да им се обърне полагащото им се внимание, за да може познанието ни за тези фауни да нарасне до нивото на съвременната европейска практика.

С високия си професионализъм и широките си познания в две твърде различни научни направления – химията и геологията, проф. Джон Каломон ще остане в историята на световната наука като един забележителен учен.

Вечна му памет!

Любомир Методиев
Геологически институт при БАН